

Комісарчук Руслан Васильович

Національний університет «Одеська юридична академія»,

доцент кафедри криміналістики,

кандидат юридичних наук, доцент

ФУНКЦІЇ ВЧЕННЯ ПРО КРИМІНАЛІСТИЧНУ ТЕХНОЛОГІЮ

Функції вчення про криміналістичну технологію (далі – КТ), як криміналістичного наукового знання впливають зі змісту функцій науки криміналістики в цілому. Однак, так склалося історично, що проблема соціальних функцій криміналістики досі залишається практично не дослідженою, за винятком деяких наукових робіт [2, с. 157-162].

Тому, мета дослідження полягає у визначенні функцій вчення про криміналістичну технологію.

Функції є категоріями, які реалізують конкретність пізнання, визначають основні види діяльності й повинні забезпечувати досягнення заздалегідь обумовлених мети й завдань. Завдання можуть виконуватися з різних позицій, в тому числі і світоглядних, що обумовлено ідеологічними установками дослідника. Відповідно ідеологічні установки, якими керується дослідник, визначають вибір завдань, об'єктів дослідження, а також необхідний обсяг, методи й засоби пізнання в рамках вчення про КТ. Таким чином, можна вести мову про наявність загальних і окремих функцій вчення про КТ.

Особливості функціонального змісту теоретичного знання дозволяють обґрунтувати необхідність виділення у вченні про КТ сукупності значущих функцій. У їх числі можна виділити: світоглядну; інформаційну; пояснювальну; прогностичну; синтезуючу; евристичну; адаптаційну; конструктивну; прикладну (практичну).

Світоглядна функція вчення про КТ реалізується в ході пізнання процесів, фактів, явищ об'єктивної дійсності. Світогляд й переконання суб'єкта, безсумнівно, впливають на характер пояснення явищ, процесів й фактів вчення про КТ і його практичну реалізацію.

Світоглядна функція – це показник напрямку дослідження, може бути обумовлений системою поглядів, принципів, переконань, що визначають ставлення до дійсності. Навіть в тих випадках, коли істина встановлена і не викликає сумнівів, дослідник може дати їй обумовлене його світоглядними поглядами пояснення. Що ж стосується положення, що світоглядна функція «забезпечує правильне розуміння предмета й змісту криміналістичної науки, її зв'язок із загальною методологією – матеріалістичною діалектикою, дозволяє встановити правильне співвідношення теорії і практики [3, с. 101]», то це не повинно свідчити про гегемонію світогляду.

Спроба сформулювати єдиний науковий світогляд виходячи з переважаючої ролі цієї функції призведе до неможливості пояснення наявності в науці різних, нерідко протилежних позицій різних вчених по одній і тій же проблемі, в тому числі й у сфері вчення про КТ і його практичній реалізації.

Інформаційна функція вчення про КТ проявляється в безпосередньому виробленні та систематизації реальних знань про об'єктивну дійсність з метою забезпечення, задоволення суспільних інтересів й потреб діяльності в сфері кримінального провадження в науковому пізнанні і практичній реалізації положень криміналістичного вчення. Інформаційна сутність проявляється в самому факті існування наукових даних. Активні форми наукових знань реалізуються тоді, коли наукові рекомендації доводяться до відома за допомогою владних форм (закону, наказу, вказівки, розпорядження) й іншими способами впливу на потенційних споживачів наукової інформації. Аналогічна ситуація складається і при витребування інформації споживачем. Інформаційна функція безпосередньо пов'язана з практичною, тому що інформація, що відноситься до положень вчення про КТ і має значення для практики, реалізується в діяльності з виявлення, розслідування та попередження злочинів через практичну функцію.

Пояснювальна функція полягає в розкритті сутності досліджуваного об'єкта, роз'яснення змісту, категорій, понять вчення про КТ, їх властивостей, зв'язків, відносин, закономірностей функціонування і розвитку. Однак пояснення аж ніяк не зводиться тільки до висновку, під яким в логіці розуміється якась логічна операція, коли з одного

або декількох пов'язаних між собою суджень виводиться нове знання. Вчення про КТ, як сфери наукового знання також пройшло традиційний шлях формування, що засноване на накопиченому емпіричному матеріалі. При теоретичному поясненні в якості способу тлумачення використовується відповідна сфера знань, – теорія в цілому або її «концептуальне ядро» [4, с. 100]. Теоретичне пояснення визначається необхідністю роз'яснення різних явищ, окремих фактів, процесів й закономірностей вчення про КТ. Пояснення передбачає використання єдності знання, в якому факти й гіпотези пов'язані в деяку цілісність.

Нерозривно пов'язана з пояснювальною функцією прогностична функція вчення про КТ – дозволяє встановивши реальні закономірності розвитку явища об'єктивної дійсності, їх стійких тенденцій, передбачити подальший розвиток і застосування положень вчення про КТ, передбачити майбутні організаційні явища й події, пов'язані із забезпеченням інтенсифікації та підвищенням ефективності виявлення, розслідування та попередження злочинів. Ця функція також надає можливість передбачити динаміку генези знань про КТ, визначати перспективи розвитку й виділяти актуальні напрямки подальших наукових досліджень у цій сфері. Необхідно вести мову саме про прогностичну функцію. При цьому деякі автори відзначають, що ця функція є основою для теорії криміналістичного прогнозування і однією з форм практичного застосування науки до практики боротьби зі злочинністю [3, с. 103]. Наукове прогнозування можливе в силу існування об'єктивного взаємозв'язку явищ, закономірністю змін часових станів того чи іншого об'єкта. Однак виключно об'єктивних передумов для реалізації функції прогнозування недостатньо, необхідна теоретична основа з аналізом її закономірностей і взаємозв'язків між явищами.

Синтезуюча функція, покликана «синтезувати весь накопичений емпіричний матеріал, узагальнити й систематизувати його, спираючись на основні закони й принципи», наочно проявляється і в «застосуванні основних законів її розвитку, а саме закону інтеграції і диференціації наукового знання й закону зв'язку, і, зумовленості науки й практики» [4, с. 102-103]. «На основі застосування, наприклад, закону інтеграції

й диференціації відбувається синтезування в єдине ціле» – у вчення про КТ, окремих галузей наукових знань «з метою узагальнення всього передового й прогресивного», щоб в перспективі використовувати отримані результати, як для становлення та розвитку даного вчення, так і для практичної реалізації його положень. Синтезуюча функція характеризує загальні процеси синтезу наукового знання [1, с. 415]. Умовою, що забезпечує реалізацію цієї функції, є накопичення різного роду матеріалу – емпіричного, експериментального, теоретичного, загальнонаукового й спеціального в комплексному поєднанні різних наукових знань в єдине ціле. Це можливо при узагальненні накопиченого емпіричного матеріалу й розрізнених теоретичних побудов в сфері теорії організації й теорії управління, загальної теорії НОП, психології праці, праціології, криміналістики та інших в систему, що базується на єдиній методологічній концепції.

Евристична функція вчення про КТ проявляється в узагальненні досвіду криміналістичної діяльності з виявлення, розслідування та попередження злочинів, як в минулому, так і в сучасному, а також в розробці оптимальних її моделей. Функція виражається в отриманні нового знання шляхом формування нових ідей, підходів, розробок і т. д. [1, с. 529]. Евристична функція вчення про КТ не обмежується пізнанням й поясненням закономірностей об'єктивної реальності, пов'язаних із застосуванням технічних, тактичних і методичних прийомів, засобів, методів та рекомендацій при виявленні, розслідуванні та попередженні злочинів, а також особливостей їх застосування при розробці проблем криміналістики. Деякі автори виділяють також адаптаційну й навчально-методичну функції наукового знання [5, с. 61-62].

Адаптаційна функція КТ полягає в аналізі інноваційних природничо-наукових й технічних засобів та методів; перевірці, чи є в арсеналі діяльності слідчого аналоги зазначених засобів й методів, і, які їхні можливості; порівняння технічних параметрів, які перебувають на озброєнні засобів і методів, з новими; виявлення правових, соціальних, економічних та інших перешкод для впровадження інноваційних засобів й

методів в діяльність слідчого; розробці рекомендацій щодо їх застосування, а у відповідних випадках й необхідності експериментальної перевірки.

Конструктивна функція вчення про КТ реалізується в двох напрямках: 1) розробка та наукова реалізація криміналістичного наукового продукту – наукове знання, що має форму вчення про КТ; 2) розробка і практична реалізація криміналістичного прикладного (практичного) продукту – рекомендації з використання системи технічних, тактичних, методичних та інших прийомів, методів й засобів, що забезпечують ефективне і оптимальне розслідування й розкриття злочинів. Конструктивна функція зумовлює прояв прикладної (практичної) функції вчення про КТ.

Прикладна (практична) функція обумовлена тим, що наукове знання сприяє перетворенню будь-яких сфер дійсності, впливу на них – найважливіший критерій діяльнісного підходу. Практична реалізація повинна здійснюватися шляхом розробки профільних рекомендацій за наступними напрямками: технологія експертної діяльності (експертологія); розшукова технологія (технологія ОРД та НС(Р)Д); технологія обвинувачення (підтримання прокурором обвинувачення у суді); технологія судового розгляду кримінальних справ; технологія захисту (криміналістична адвокатологія) [6, с. 67-69; 7, с. 369-371] та ін. У зв'язку з цим мета вчення про КТ обумовлює його завдання, які відображають конкретизацію мети. У завданнях концентрується й переломлюється вплив суб'єктивних і об'єктивних факторів на розвиток функцій даного вчення.

Таким чином, функції являють собою категорії, що забезпечують конкретність пізнання КТ, як криміналістичного вчення і як складову його практичної реалізації. Вони також визначають основні види діяльності (форми криміналістичних технологій) й забезпечують досягнення заздалегідь обумовлених мети і завдань.

Список використаної літератури:

1. Философский энциклопедический словарь [Текст]/ ред.-сост. Е.Ф. Губский и др. М. : ИНФРА-М, 2006. – 576 с.

2. Тишутина И.В. Противодействие расследованию организационной преступной деятельности : теория и практика выявления и преодоления [Текст] / И.В. Тишутина ; под общ. ред. А.Ф. Волынского. – М., 2012. – 352 с. – ISBN 978-5-4396-0172-1.

3. Аверьянова Т.В., Белкин Р.С., Корухов Ю.Г., Россинская Е.Р. Криминалистика [Текст]: учебник для вузов / Т.В. Аверьянова, Р.С. Белкин, Ю.Г. Корухов, Е.Р. Россинская. – М. : НОРМА, ИНФРА-М, 2000, 2001. – 990 с. – ISBN 5-89123-302-9 (НОРМА), ISBN 5-86225-949-X.

4. Аверьянова Т.В. Судебная экспертиза. Курс общей теории [Текст] / Т.В. Аверьянова. – М. : Норма, 2007, 2008. – 480 с. – ISBN 978-5-89123-713-1.

5. Прохоров-Лукин Г.В., Сегай М.Я. Общая теория судебной экспертизы: функции и структура [Текст] / Г.В. Прохоров-Лукин, М.Я. Сегай // Актуальные проблемы судебной экспертизы и криминалистики. – Киев, 1993. – С. 21–36.

6. Комісарчук Р.В. Суб'єкти технології розслідування злочинів / Р.В. Комісарчук // Міжнародна науково-практична конференція «Сучасний стан та перспективи подальшого розвитку правової системи України» (м. Харків, 14-15 вересня 2012 р.). – Том 3. – Харків, 2012. - С. 67-69.

7. Комісарчук Р. В. Тактика професійного захисту, як підсистема криміналістичної тактики / Р. В. Комісарчук // Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку держави та права в умовах євроінтеграції Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (20 травня 2016 р., м. Одеса) : у 2 т. Т. 2 / відп. ред. М. В. Афанасьєва. - Одеса : Юридична література, 2016. - С. 369-371.